Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кафедра слов'янської філології

"ЗАТВЕРДЖУЮ"

Декан філологічного факультету

_____ Євгенія ЧЕКАРЕВА

"__" червня 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Історія російської літератури до 20 ст. (І пол. XIX ст.)

рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

галузь знань 03 Гуманітарні науки

спеціальність 035 «Філологія»

освітня програма Слов'янська філологія, літературне редагування і створення контенту

спеціалізація 035.034 Слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – російська

вид дисципліни обов'язкова

факультет філологічний

2024 / 2025 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою філологічного факультету

"26" червня 2024 року, протокол № 15

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Шеховцова Т. А., доктор філологічних наук, професор закладу вищої освіти

Програму схвалено на засіданні кафедри слов'янської філології

Протокол від "20" червня 2024 року № 15

Завідувач кафедри _____ Людмила ПЕДЧЕНКО

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Слов'янська філологія, літературне редагування і створення контенту»

Гарант освітньо-професійної програми «Слов'янська філологія, літературне редагування і створення контенту»

_____ Любов СКУБАЧЕВСЬКА

Програму погоджено науково-методичною комісією філологічного факультету

Протокол від "25 червня" 2024 року № 9

Голова науково-методичної комісії _____ Марія БОБРО

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Історія російської літератури до 20 ст. (І пол. XIX ст.)» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

спеціальності 035 Філологія

спеціалізації 035.034 Слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – російська.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни є створення у студентів цілісного і концептуального уявлення про історико-літературну епоху, про основні закономірності і тенденції розвитку російської літератури першої половини XIX століття, про творчу індивідуальність кожного з російських класиків, їхнє місце в літературному процесі і внесок в російську літературу; формування у студентів загальних і фахових компетентностей.

Загальні компетентності:

ЗК 1. Здатність діяти із соціальною відповідальністю, розуміти основні принципи буття людини, природи, суспільства.

ЗК 2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 3. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій, зокрема для вирішення стандартних завдань у практичних ситуаціях.

ЗК 4. Уміння пропонувати свої послуги на ринку праці, укладати договір, співпрацювати з фахівцями, спілкуватися у професійному середовищі тощо.

ЗК 5. Здатність працювати в міжнародному контексті; розуміння культур та традицій інших країн.

ЗК 6. Здатність працювати в команді та автономно.

ЗК 7. Здатність адаптуватися до нових ситуацій, генерувати нові ідеї.

ЗК 8. Дотримання етичних принципів як з точки зору професійної чесності, так і з точки зору розуміння можливого впливу досягнень з філології на соціальну сферу.

ЗК 9. Здатність інтерпретувати інформацію в усній формі, перекладати та реферувати її письмово.

ЗК 10. Здатність усно та письмово спілкуватися українською та російською мовами.

ЗК 11. Здатність спілкуватися іноземною мовою у професійній діяльності, опрацьовувати фахову літературу рідною та іноземною мовою.

ЗК 12. Набуття гнучкого мислення, відкритість до застосування філологічних знань в широкому діапазоні можливих місць роботи та повсякденному житті.

Фахові компетентності:

ФК 1. Здатність володіти базовими знаннями в галузі професійноорієнтованих гуманітарних наук в обсязі, необхідному для здійснення професійної науково-дослідної та викладацької діяльності.

ФК 3. Здатність розуміти процеси розвитку мовних і літературних процесів, їх зв'язку з суспільством, уміти використовувати ці знання в педагогічній

діяльності.

ФК 4. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією для розв'язання професійних завдань.

ФК 5. Розуміння основних проблем дисциплін, що визначають конкретну філологічну галузь, їх взаємозв'язку в цілісній системі знань.

ФК 6. Здатність до збирання й аналізу, систематизації та інтерпретації мовних, літературних фактів, інтерпретації та перекладу тексту.

ФК 7. Здатність реалізовувати знання з основних понять і концепцій сучасної мовознавчої і літературознавчої науки, вільно оперувати мовознавчим та літературознавчим матеріалом.

ФК 8. Здатність створювати усні й письмові тексти різних жанрів і стилів державною, російською та іноземними мовами.

ФК 9. Здатність створювати, перекладати та редагувати текстовий контент.

ФК 10. Здатність використовувати відповідне програмне забезпечення для проведення філологічних досліджень.

ФК 12. Здатність використовувати професійно-профільовані знання й уміння в організації видавничої діяльності.

1.2. Основними **завданнями** вивчення дисципліни є створення у студентів уявлення про особливості розвитку російської літератури першої половини XIX століття, його основні періоди, найважливіші закономірності і тенденції, знайомство з історією вивчення літературного процесу першої половини XIX століття і з сучасними підходами до його осмислення, формування навичок професійного літературознавчого аналізу класичних творів російської літератури.

1.3.Кількість кредитів – 4 (денна форма навчання).

1.4. Загальна кількість годин – 120 (денна форма навчання).

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна / за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
2-й	2-й
Семестр	
3-й	4-й
Лекції	
38 год.	12 год.
Практичні, семінарські заняття	
10 год.	4 год.
Лабораторні заняття	
год.	год.
Самостійна робота	
72 год.	104 год.
Індивідуальні завдання	
год.	

У разі викладання дисципліни в малочисельній групі кількість годин, відведених на практичні, семінарські та лабораторні заняття скорочується до 70 % від вказаних у таблиці 1.5, а кількість годин самостійної роботи відповідно збільшується.

1.5. Заплановані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких результатів навчання:

ПРН 1. Розрізняти світобачення і світорозуміння кожної культурно-історичної епохи, орієнтуватися у полікультурному середовищі; усвідомлювати різноманітність культурних традицій, сучасні підходи до мультикультуризму і культурного багатоманіття.

ПРН 2. Вміти самостійно набувати знання в різних галузях сучасної науки та застосовувати їх у професійній діяльності; вміти працювати автономно та в колективі.

ПРН 3. Вміти здійснювати фахову комунікацію рідною, державною та іноземною мовами.

ПРН 4. Вміти працювати з інформацією: інтерпретувати, перекладати та реферувати її в усній та письмовій формі.

ПРН 5. Володіти базовими знаннями з філологічних наук; вільно володіти мовознавчою та літературознавчою метамовами; вміти аналізувати мовні та літературні явища; вміти використовувати досягнення сучасної лінгвістики, літературознавства та перекладознавства.

ПРН 9. Знати методи та інструментальні засоби комп'ютерних технологій пошуку, обробки, подання, зберігання і захисту наукової інформації.

ПРН 10. Вміти користуватися системою Windows, офісними технологіями (MS Office), додатковими пакетами, системами оптичного розпізнавання, програмами статистичної обробки текстів.

знати: специфіку і закономірності розвитку російської літератури першої половини XIX століття, його основні етапи, літературні напрями, течії і школи, жанрово-стильові тенденції; новітні статті і монографії, присвячені періоду, що вивчається; принципи аналізу художнього твору;

вміти: аналізувати й інтерпретувати твори письменників першої половини XIX століття; характеризувати етапи літературного розвитку, визначати місце і роль конкретного автора і твору в літературному процесі; самостійно освоювати нові статті і монографії, присвячені російській літературі цього періоду.

2.Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Російська література першої чверті XIX століття

Тема 1. Вступ. Національна своєрідність і світове значення російської літератури XIX століття

Національні особливості російської літератури. Необхідність осмислення «золотого століття» російської літератури як цілісного естетичного феномена. Літературоцентризм як характерна риса російської культури XIX століття. Місце російської літератури XIX століття у світовому літературному процесі. Російсько-українські літературні зв'язки.

Загальна характеристика літературного процесу. Основні закономірности та етапи розвитку російської літератури першої половини XIX століття. Принципи періодизації.

Тема 2. Особливості літературного процесу 1 чверті XIX століття

Соціально-культурна ситуація у Росії у 1800-ті роки. Формування декабристської ідеології, виникнення таємних товариств.

Провідні напрями та тенденції літературного розвитку. Літературні товариства, гуртки та журнали 1-ї чверті XIX століття, їх естетичні програми та роль у літературному процесі. Полеміка про старий і новий слог, боротьба «архаїстів» та «карамзиністів». Співіснування в літературному полі епохи класицизму, сентименталізму, романтизму, реалізму, їх зміна та взаємодія.

Домінуюча роль поетичних жанрів. «Золоте століття» російської поезії (В. А. Жуковський, К. М. Батюшков, П. А. Вяземський, О. С. Пушкін, Є. А. Баратинський, Д. В. Давидов, А. І. Дельвиг, І. А. Крилов, К. Ф. Рилєєв, М. М. Язиков та ін.)

Тема 3. Виникнення та специфіка російського романтизму

Історичні, соціально-психологичні, філософські та естетичні передумови виникнення романтизму у західноєвропейських та російській літературах. Сучасні уявлення про хронологічні межі романтизму. Поняття предромантизму.

Романтизм як естетична система. Романтичний суб’єктивізм, абсолютизація особистості, типи романтичного героя; універсальність мислення, тяжіння до трансцендентного, міфологізм і символізм; категорії історизма і народності; культ мистецтва як найвищої самореалізації людського духу, декларація свободи творчого самовираження, романтична іронія.

Національні особливості російського романтизму, його естетична програма, жанрова система та поетика. Типологія російського романтизму та етапи його розвитку. Громадянська, психологічна, філософська, історична та ін. течії в російському романтизмі.

Тема 4. Творчість В. А. Жуковського

Основні жанри творчості Жуковського. Жуковський - перекладач, зв'язки його творчості із західноєвропейським романтизмом, теорія романтичного перекладу.

Становлення романтичної елегії («Сельское кладбище» – «Вечер» – «Славянка»). Романтичний психологізм, засоби розкриття «життя душі» людини та природи.

Вірш «Невыразимое» як творчий маніфест поета-романтика. Сугестивність лірики Жуковського, музичне начало у його поезії. Поетичний синтаксис, асоціативність, багатозначність та психологізація слова.

Жанр балади у творчості Жуковського. Особливості баладного світу: колізія «людина та рок», баладний хронотоп, сновидна реальність, символіка таємниці, естетика чудового та жахливого. Створення «російської» балади.

Значення творчості Жуковського для розвитку російської литературы. Жуковський та Пушкін.

Тема 5. Творчість К. М. Батюшкова

Основні етапи творчої еволюції поета. Епікурейські і анакреонтичні мотиви в ліриці 1809-1811 років («Мои пенаты», «Вакханка», «Веселый час» и др.). "Маленька

філософія". Вплив античної культури, літератури епохи Відродження і французької "легкої поезії" (лірики Е. Парні) на формування естетичних представлень Батюшкова. Романтична природа "епікуреїзму" поета.

Жанрова система Батюшкова. Феномен "легкої поезії" і його теоретичне обгрунтування («Речь о влиянии легкой поэзии на язык»). Принципи стилю "гармонійної точності". Поетична символіка Батюшкова. Ліричний герой і автор. Поняття літературної (авторської) маски.

Лірика 1812-1816 років. Духовна криза, крах "маленької філософії". Своєрідність елегійного жанру в творчості Батюшкова. «Опыты в стихах и прозе».

Трагічна лірика пізнього Батюшкова(1817-1821). «Умирающий Тасс».

Проблема художнього методу Батюшкова (неокласик, передромантик, романтик). Батюшков і Жуковский: дві творчі версії раннього російського романтизму. Значення творчості Батюшкова для розвитку російської літератури. Батюшков як попередник Пушкіна.

Тема 6. Байкарська творчість І. А. Крилова

Естетична природа байки. Байка як літературний жанр, особливості її поетики (алегоризм персонажів, смислова двоплання оповідання, мораль, конфліктність сюжетної ситуації, єдність сюжетної дії, лаконізм, структура басенного образу).

Особливості літературної позиції І. А. Крилова. Причини звернення до жанру байки, його місце в творчій еволюції письменника. Новаторство Крилова-байкаря (конкретність зображення національно-історичної дійсності, психологізм, особливості співвідношення поетичного і дидактичного планів, народність, використання драматургічного досвіду у байкарській творчості, специфіка байкарського комізму). Створення реалістичної байки.

Поетика, мова і вірш байок Крилова, їх значення для розвитку російської літератури. Роль творчості Крилова в становленні української байкарської традиції.

Тема 7. Літературна програма і творчість декабристів

Декабризм як суспільно-політичний і культурний феномен. Естетична програма і літературно-критична діяльність декабристів. Основні жанри, герої, конфлікти декабристської поезії. Поетичний словник, слова-сигнали. Огляд ліричної творчості В. К. Кюхельбекера, О. І. Одоевського, Ф. М. Глинки, В. Ф. Раєвського, П. О. Катеніна.

Жанрові ознаки романтичної повісті. Специфіка романтичного конфлікту, тип героя, простір і час, особливості оповідання і стилю в повістях О. О. Бестужева- Марлинського. Оцінка прози Бестужева в критиці 1820-30-х років і в сучасному літературознавстві.

Значення творчості декабристів для розвитку російського романтизму.

Тема 8. Творчість К.Ф.Рилєєва

Творчий шлях К. Ф. Рилєєва. Основні жанри, проблематика, особливості історизму, специфіка художнього методу. "Думи" як художнє відкриття Рилєєва, їх фольклорні і літературні витоки. Проблема історизму "Дум". "Войнаровский" і "Наливайко" як зразки романтичної декабристської поеми : проблематика, герої, конфлікти, композиційна структура.

Агітаційні пісні Рылеева і Бестужева. Українська тема в творчості Рилєєва.

Тема 9. Творчість О. С. Грибоєдова

Життєвий і творчий шлях Грибоєдова. Літературно-естетична позиція письменника. Грибоєдов і декабристи.

«Горе от ума» як "висока комедія": проблематика, сюжет, особливості конфлікту і композиції, система персонажів, способи вираження авторської позиції, жанрова своєрідність (взаємодія комічного і трагічного). Специфіка художнього методу комедії. Драматургічна і стилістична майстерність Грибоєдова.

«Горе от ума» в оцінках Пушкіна, Белинського, Гончарова. Інтерпретації комедії Грибоєдова в сучасному літературознавстві.

«Горе от ума» в контексті російської і світової літератури (тема безумства, тип героя, жанрова своєрідність і т. д.)

Тема 10. Творчість О. С. Пушкіна

Місце і роль Пушкіна в розвитку російської літератури. Основні етапи творчого шляху Пушкіна.

Ліцейський період. Літературно-естетичні орієнтації ліцейської творчості (класицизм, анакреонтика, елегійний романтизм та ін.). Гра поетичними масками. Жанрове різноманіття.

Петербурзький період (1817-1820). Участь в літературному житті ("Арзамас", "Зелена лампа"). Просвітницькі і громадянські мотиви у волелюбній лірици, її структурно-стильові особливості («Вольность», «Деревня», «К Чаадаеву», «Ноэль» и др.). Пушкін і декабристи.

Поема "Руслан і Людмила", її фольклорні витоки, пародійна спрямованість, демократизація мови. Полеміка навколо поеми.

Творчість Пушкіна періоду південного заслання (1820-1824). Еволюція пушкінського романтизму, переоцінка декабристської ідеології. "Байронізм" Пушкіна. Романтичні поеми, їх місце і значення в творчій еволюції поета і в літературно-естетичних шуканнях епохи.

Творчість періоду північного заслання (1824-1826). "Перехідний" характер поеми "Цыганы": розвінчання байронічного героя, переосмислення руссоістських мотивів, реалістичні тенденції в поемі. Трагедія "Борис Годунов": проблеми народу і влади, провини і кари. Система персонажів, особливості художнього методу і поетики. Проблема "думки народної" і міфологізація російської історії в сюжеті трагедії. Жанрова своєрідність "народної драми". Шекспірівські традиції в драматургії.

Роман «Евгений Онегин»: жанрові ознаки "роману у віршах", образ автора, принципи побудови системи персонажів, еволюція героїв і авторського відношення до них, особливості методу, місце роману в творчої еволюції поета. Образ "героя часу" і його витоки в романтичних поемах Пушкіна. Тетяна як тип позитивно-прекрасної і сильної жінки, розвиток цього типу в російській літературі післяпушкінського періоду. Характер і своєрідність пушкінського реалізму.

Творчість Пушкіна 1830-х років. Тема Петра I і особливості її ідейно-художнього втілення. Поема «Медный всадник»: історико-філософський конфлікт, його відображення в жанрі і композиції, особливості ідейно-художньої концепції, функції міфологічних і символічних образів, місце в творчості Пушкіна.

Повість "Пиковая дама": проблематика, тип героя, специфіка конфлікту, особливості і функції фантастики, символіка карт і карткової гри, традиції "готичної" новели. «Медный всадник» і «Пиковая дама» як петербурзькі повісті.

Основні теми, проблеми і мотиви лірики Пушкіна, етапи її розвитку. Провідні ліричні цикли. Цикл про поета і поезію, відображення в ньому естетичної самосвідомості Пушкіна, еволюція ідей і образів. Філософсько-етична проблематика лірики 30-х років, пошуки духовно- моральних орієнтирів. Питання

про релігійність пізнього Пушкіна. Каменноостровський цикл, його склад, символіка і поетика, місце в творчості поета.

Болдинська осінь 1830 і 1833 років. "Повести Белкина": склад і композиція циклу, проблематика і поетика, пародійна спрямованість, циклотворчі чинники. Ідейно-художні функції образу Белкина, особливості організації розповіді. "Маленькие трагедии": історія нового часу, узята в її кризових моментах. Філософська і морально-етична проблематика циклу, особливості жанру, композиції, принципи створення характерів. Структура трагедійного конфлікту і його модифікації в циклі. "Протеїзм" Пушкіна. "Маленькие трагедии" в контексті західноєвропейської літератури. Казки Пушкіна: проблема народності, символіка персонажів і образів, філософсько-етична проблематика, співвідношення фольклорного і авторського начал.

Історичний роман "Капитанская дочка": специфіка жанру, традиції вальтер-скоттівської романістики, втілення типових рис національної вдачі в образі Пугачова, образ Гриньова і його роль в ідейно-художній структурі роману. "Капитанская дочка" в контексті художніх і історичних дослідів Пушкіна ("Дубровский", "История Пугачева").

Розділ 2. Російська література 1830-40-х років

Тема 11. Особливості літературного процесу 1830-х років

Суспільно-політична ситуація в Росії після 1825 року. Кризові тенденції в розвитку національної суспільної свідомості. Особливості історико-літературного розвитку 1830-х років. Літературні гуртки і журнали.

Романтизм 1830-х років. Освоєння і трансформація німецької класичної філософії. Філософська течія в російському романтизмі: творчість Є. А. Баратинського, поетів-любомудрів, Ф. І. Тютчева, В. Ф. Одоєвського. Проникнення романтизму в прозу, розквіт жанру романтичної повісті. Співвідношення романтизму і реалізму в творчості Пушкіна, Лермонтова, Гоголя. Реалістичні тенденції в прозі та поезії (Н. Павлов, Н. Погодін, О. Кольцов).

Тема 12. Творчість М. Ю. Лермонтова

Етапи творчого розвитку. Проблема творчого методу Лермонтова: дискусійні питання. Співвідношення романтичних та реалістичних елементів у художній системі письменника.

Лірика Лермонтова: основні теми та мотиви, система опозицій, особливості ліричного героя та його еволюція. Тип романтичного героя ранньої лірики (1828-1836). Байронізм Лермонтова. Поєднання конкретно-соціального та філософсько-універсального в поезії 1837-1841 років.

Ранні поеми Лермонтова. Тематика, основні мотиви та сюжети ранніх поем.

"Мцыри" і "Демон" як вершини розвитку російської романтичної поеми: тип героя і характер конфлікту, своєрідність символіки та художнього методу. Задум та творча історія поеми «Демон». Відображення діалектики добра і зла у сюжеті та системі образів.

Реалістичні тенденції у поемах Лермонтова («Тамбовская казначейша», «Песня про купца Калашникова», «Сашка», «Сказка для детей»).

Юнацькі п'єси. Романтична драма, її автобіографізм та співвіднесеність із лірикою. Драма «Маскарад»: причини трагедії героя, особливості конфлікту та методу, система образів, символіка масок та карткової гри, загальноромантичні мотиви та новаторство.

Проза Лермонтова. Загальний мотивний склад лірики, драматургії та прози. Досвід романтичного історичного роману («Вадим»). Роман "Княгиня Лиговская" як претекст "Героя нашего времени". Філософсько-психологічний роман "Герой нашего времени": проблематика,

система образів, жанрово-композиційна своєрідність, "подвійна хронологія", суб'єктна організація розповіді, специфіка художнього методу. Образ Печоріна: демонічний герой та «зайва людина» 1830-х років. Життєва філософія Печоріна. Психологізм роману, особливості зображення «внутрішньої людини».

Тема 13. Творчість М. В. Гоголя

Творчий шлях Гоголя. Романтичний період творчості Поема "Ганц Кюхельгартен".

Авторські цикли як спосіб створення художньої цілісності. Особливості художнього методу «Вечеров на хуторе близ Диканьки», принципи циклізації, природа фантастики та її художні функції, система оповідачів, зв'язок із фольклорною традицією.

Проблематика і принципи побудови збірки «Миргород», символічний зміст назви збірки, сюжетно-композиційна структура та ідейно-художня концепція повістей, що входять до неї.

«Петербургские повести»: склад і формування циклу, його місце та значення в «петербурзькому тексті» російської літератури, особливості проблематики та поетики, наскрізні теми та мотиви, принципи зображення та семантика Петербурга, функції фантастики та гротеску.

Драматургічна творчість М. В. Гоголя. Комедія «Ревизор»: історія задуму, образ Хлестакова та поняття «хлестаківщини», особливості комічного, проблема головного героя, смислова та композиційна роль «німої сцени» та «ситуації ревізора», «міражна інтрига» та її ідейний зміст. Релігійно-етичний аспект у художній концепції п'єси.

П'єси «Театральный разъезд после представления новой комедии» та «Развязка Ревизора» як автокоментар до комедії «Ревизор». Попередники «Ревизора» у російській та українській літературах.

Пізня творчість Гоголя. Задум роману-поеми «Мертвые души» та його реалізація. Жанрово-композиційна своєрідність роману, жанрові аналогії. Синтез жанрових традицій у «Мертвых душах», втілення в них реалістичної естетики та релігійно-навчальної риторики. Місце першого тому у загальному задумі, його структура. Ідейно-художні функції символічних образів. Принципи побудови характерів, галерея поміщиків як низку вічних людських типів. Образ Чичикова та його роль у романі. Специфіка предметного світу. Автор та його функції в ідейно-художній структурі поеми. Життєтворчі настанови Гоголя.

«Выбранные места из переписки с друзьями": утопічна морально-релігійна програма оновлення російського суспільства, зв'язок з жанром повчання. Тлумачення «Выбранных мест…» у критиці 1840-х років (В. Г. Бєлінський, слов'янофіли), їхня сучасна інтерпретація.

Духовно-творча драма Гоголя, її витоки та наслідки. Значення творчості Гоголя для російської та світової літератури, передбачання деяких тенденцій мистецтва сучасності.

Тема 14. «Натуральна школа» в російській літературі 1840-х років

Літературний рух 1840-х. Основні суспільно-літературні течії. Полеміка між слов'янофілами та західниками. Роль літературної критики. Журнали та альманахи. Літературно-критична діяльність В. Г. Бєлінського, еволюція його філософсько-естетичних поглядів.

Склад, програма, філософсько-естетичні вистави та художня практика «натуральної школи», основні етапи її розвитку, літературні органи. Початок творчого шляху О. І. Герцена, Ф. М. Достоєвського, М. О. Некрасова, І. А. Гончарова, І. С. Тургенєва.

Жанрова своєрідність «фізіологічного нарису». Відображення основних принципів та жанрової динаміки натуральної школи у творчості Д. В. Григоровича.

Тема 15. Творчість О. І. Герцена

Романтичні та реалістичні тенденції в ранній творчості Герцена ((«Записки одного молодого человека» та ін.).

Філософсько-антропологічна проблематика та «поезія думки» у творчості Герцена 1840-х років. Повість «Сорока-воровка» та ідейні суперечки епохи (полеміка слов'янофілів із західниками). Відображення у повісті традицій «натуральної школи». Іронія та гротеск у повісті «Доктор Крупов».

Роман «Кто виноват?»: проблематика, система образів, сюжетно-композиційна структура, особливості конфлікту та жанрова своєрідність, зв'язок із художніми принципами "натуральної школи". Персонажі роману в типології героїв російської літератури першої половині XIX століття.

Громадська, публіцистична, видавнича діяльність Герцена в еміграції, створення вільної російської друкарні («Полярная звезда, «Голоса из России», «Колокол»).

Художньо-мемуарна епопея «Былое и думы»: «біографія людства» та «відображення історії в людині». Жанрово-композиційна та стильова своєрідність книги.

Місце А. І. Герцена в історії російської літератури та суспільної думки.

3.Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		Л	п	лаб.	інд.	с.р.		л	п	лаб.	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Російська література першої чверті XIX століття												
Тема 1. Вступ. Національна своєрідність і світове значення російської літератури XIX століття	3	1				2	4					4
Тема 2. Особливості літературного процесу першої чверті XIX ст.	3	1				2	5	1				4
Тема 3. Виникнення і специфіка російського романтизму	4	2				2	4					4
Тема 4. Творчість В.А. Жуковського	4	2				2	7	1				6
Тема 5. Творчість К.М. Батюшкова	4	2				2	6					6
Тема 6. Байкарська творчість І.А.Крилова	4	2				2	7	1				6
Тема 7. Літературна програма і творчість декабристів	3	1				2	5	1				4
Тема 8. Творчість К.Ф.Рилєєва	3	1				2	6					6
Тема 9. Творчість О.С.Грибоєдова	8	2	2			4	7	1				6
Тема 10. Творчість О.С.Пушкіна	30	6	4			20	14	2	2			10
Разом за розділом 1	66	20	6			40	65	7	2			56

Розділ 2. Російська література 1830-40-х років												
Тема 11. Особливості літературного процесу 1830-х років	4	2				2	11	1				10
Тема 12. Творчість М.Ю.Лермонтова	18	6	2			10	11	1				10
Тема 13. Творчість М.В. Гоголя	20	6	2			12	11	1	2			8
Тема 14. «Натуральна школа» в російській літературі 1840-х років	6	2				4	11	1				10
Тема 15. Творчість О.І. Герцена	6	2				4	11	1				10
Разом за розділом 2	54	18	4			32	55	5	2			48
Усього годин	120	38	10			72	120	12	4			104

4.Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочн
1	Комедія О. С. Грибоєдова «Лихо від розуму»	2	
1	Петербурзька повість О. С. Пушкіна «Мідний вершник!	2	
3	Лірика О.С.Пушкина 1826-37 рр.	2	2
4	Роман М.Ю.Лермонтова «Герой нашого часу»	2	
5	Комедія М.В.Гоголя «Ревізор».	2	2
	Разом	10	4

5.Завдання для самостійної робота

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин	
1	Тема 1. Вступ. Національна своєрідність і світове значення російської літератури XIX століття ведение. Вивчення та конспектування наукової літератури за темою.	2	4
2	Тема 2. Особливості літературного процесу першої чверті XIX ст. Вивчення та конспектування наукової літератури за темою.	2	4

3	Тема 3. Виникнення та специфіка російського романтизму. Вивчення та конспектування наукової літератури за темою.	2	4
4	Тема 4. Творчість В.А.Жуковського. Вивчення та конспектування наукової літератури за темою. Читання та аналіз художніх текстів.	2	6
5	Тема 5. Творчість К.М.Батюшкова. Вивчення та конспектування наукової літератури за темою. Читання та аналіз художніх текстів.	2	6
6	Тема 6. Байкарська творчість І.А.Крилова. Вивчення та конспектування наукової літератури за темою. Читання та аналіз художніх текстів.	2	6
7	Тема 7. Літературна програма і творчість декабристів. Вивчення та конспектування наукової літератури за темою.	2	4
8	Тема 8. Творчість К.Ф.Рилєєва. Читання та аналіз художніх текстів	2	6
9	Тема 9. Творчість О.С.Грибоєдова. Вивчення та конспектування наукової літератури за темою. Читання та аналіз художніх текстів.	4	6
10	Тема 10. Творчість О. С. Пушкіна. Вивчення та конспектування наукової літератури за темою. Читання та аналіз художніх текстів.	20	10
11	Тема 11. Особливості літературного процесу 1830-х років. Вивчення та конспектування наукової літератури за темою.	2	10
12	Тема 12. Творчість М.Ю.Лермонтова. Вивчення та конспектування наукової літератури за темою. Читання та аналіз художніх текстів. .	10	10
13	Тема 13. Творчість М.В.Гоголя. Вивчення та конспектування наукової літератури за темою. Читання та аналіз художніх текстів.	12	8
14	Тема 14. «Натуральна школа» в російській літературі 1840-х років. Вивчення та конспектування наукової літератури за темою. Читання та аналіз художніх текстів..	4	10
15	Тема 15. Творчість О. І.Герцена. Вивчення та конспектування наукової літератури за темою. Читання та аналіз художніх текстів.	4	10

6. Індивідуальні завдання

Не передбачені

7. Методи навчання

Проблемного викладу, евристичний, пояснювально-ілюстративний, аналітичний,частково-пошуковий.

8.Методи контролю:

Поточний контроль (усне опитування на семінарських заняттях).

Контрольна робота, перевірка конспектів наукової літератури, перевірка засвоєння художніх текстів, екзамен.

1. Схема нарахування балів

Т1, Т2 ... Т12 – теми розділів

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90–100	відмінно	зараховано
70–89	добре	
50–69	задовільно	
1–49	незадовільно	не зараховано

Кількість балів усього – 100, з яких:
а) робота протягом семестру і контрольна робота – 60 балів;
б) підсумковий контроль (екзамен) – 40 балів.

Критерії оцінювання начальних досягнень

Проміжний контроль (контрольна робота, передбачена навчальним планом)

Оцінка	Бали	Визначення
відмінно	16–20	виставляється студентам, які показали різнобічні системні знання програмового матеріалу, вміння бездоганно виконувати завдання.
добре	11–15	заслуговують студенти, які показали повні знання програмного матеріалу, успішно виконали завдання, але зробили кілька негрубих помилок, а також допустили декілька неточностей.
задовільно	6–10	виставляється студентам, які показали знання основного навчального матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання та майбутньої роботи за обраною професією, виконали завдання, передбачені навчальною програмою дисципліни.
не задовільно	0–5	отримують студенти, які показали прогалини в

		знаннях основного навчально-програмного матеріалу, зробили принципові помилки в ході виконання завдань або не виконали його.

Підсумковий контроль (екзамен)

31-40 балів (відмінно) виставляється студентові за умови успішного складання підсумкового контролю, що засвідчує вільне оперування термінологією, вміння співвідносити теорію й історико-літературний матеріал, логічно, аргументовано, вичерпно й грамотно відповідати на поставлені питання без змістових і фактичних неточностей.

21-30 балів (добре) виставляється студентові, якщо він успішно склав підсумковий контроль, проте припускався окремих помилок у використанні літературознавчих категорій, певних неточностей у відповідях, деякі висновки були недостатньо аргументованими.

11-20 балів (задовільно) виставляється, коли студент має вибіркові знання термінологічної бази з літературознавства, відповіді є переважно неглибокими, позбавленими достатньої аргументованості, мають принципові неточності, недостатньо ілюстративні.

0–10 балів (незадовільно) виставляється, якщо відповіді є поверховими та мають принципові фактуальні неточності, студент важко орієнтується в навчальному курсі, погано володіє літературознавчою термінологію, не може навести відповідні приклади з художньої літератури, виклад матеріалу позбавлений логіки й аргументованості.

10. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

ХУДОЖНІ ТЕКСТИ

В. А. Жуковский.

Майское утро. Сельское кладбище. Весеннее чувство. Вечер. Славянка. Людмила. Светлана. Кубок. Эолова арфа. Теон и Эсхин. Лалла Рук. Невыразимое. Воспоминание. Певец во стане русских воинов. Море. «Я Музу юную, бывало...». Таинственный посетитель. Замок Смальгольм, или Иванов вечер. Лесной царь. Ивиковы журавли. А. С. Пушкин («Он лежал без движенья…»). Царскосельский лебедь.

К. Н. Батюшков.

Выздоровление. Мои пенаты. Веселый час. Вакханка. Мечта. К Дашкову. Тень друга. Переход русских войск через Неман. Переход через Рейн. На развалинах замка в Швеции. Мой гений. К другу. Таврида. «Есть наслаждение и в дикости лесов…». Умирающий Тасс. Изречение Мельхиседека.

Речь о влиянии русской поэзии на язык.

К. Ф. Рылеев.

К временщику. Гражданин. Гражданское мужество. На смерть Байрона. Стансы («Не сбылись, мой друг, пророчества...»). Олег Вещий. Иван Сусанин. Дмитрий Донской. Смерть Ермака. Богдан Хмельницкий. Волынский. Войнаровский. Наливайко.

В соавторстве с А. А. Бестужевым: «Ох, тошно мне и в родной стороне», «Ах, где те острова…».

А. А. Бестужев-Марлинский.

Роман и Ольга. Ревельский турнир. Фрегат «Надежда». Мулла-Нур (или «Аммалат-бек»).

И. А. Крылов.

Ворона и лисица. Мартышка и очки. Стрекоза и муравей. Кот и повар. Волк и ягненок. Крестьянин и Смерть. Рыбья пляска. Ворона и курица. Волк на псарне. Лжец. Демьянова уха. Тришкин кафтан. Музыканты. Крестьяне и река. Листы и корни. Лягушки, просящие царя. Квартет. Слон на воеводстве. Разборчивая невеста. Свинья под дубом. Кукушка и петух. Осел и Соловей. Лисица и виноград. Лебедь, Щука и Рак. Кот и повар.

А. С. Грибоедов.

Горе от ума.

А. С. Пушкин.

К другу-стихотворцу. Воспоминания в Царском Селе. К портрету Жуковского. Вольность. Деревня. Сказки (Ноэль). К Чаадаеву. На Аракчеева (эпиграмма). Вакхическая песнь. 19 октября. Арион. Анчар. Кинжал. «Свободы сеятель пустынный...». «Кто, волны, вас остановил…». «Погасло дневное светило…». Демон. К морю. Стансы («В надежде славы и добра...»). Друзьям. И. И. Пущину. В Сибирь. Герой. Пророк. Поэт. Поэт и толпа. Эхо. «Я памятник себе воздвиг...». Зимняя дорога. Няне. Воспоминание. Элегия («Безумных лет угасшее веселье...»). Бесы. Стихи, сочиненные ночью во время бессонницы. «Пора, мой друг, пора...». «Не дай мне Бог сойти с ума...».

«Брожу ли я вдоль улиц шумных...». «На холмах Грузии…». «Я вас любил...». «Я помню чудное мгновенье...». Мадонна. «Храни меня, мой талисман». «Я вас люблю, хоть я бешусь». «Дар напрасный, дар случайный…». Странник. «Когда за городом, задумчив, я брожу…». «Вновь я посетил…». Осень. «Как с древа сорвался предатель-ученик…». Мирская власть. Из Пиндемонти («Не дорого ценю я громкие права…»). «Отцы пустынники и жены непорочны…».

Руслан и Людмила. Кавказский пленник. Бахчисарайский фонтан. Цыганы. Полтава. Медный всадник. Борис Годунов. Евгений Онегин. Пиковая дама. Маленькие трагедии (Моцарт и Сальери. Каменный гость. Скупой рыцарь. Пир во время чумы.) Повести Белкина (Выстрел. Метель. Гробовщик. Станционный смотритель. Барышня-крестьянка). Капитанская дочка. Сказки.

М. Ю. Лермонтов.

Жалобы турка. Кавказ. «Не думай, чтоб я был достоин сожаленья…». Предсказание. 30 июля. – (Париж). 1830 года. 1831-го июня 11 дня. «Нет, я не Байрон...». Мой демон. Ангел. К* («Я не унижусь пред тобою…»). «Я жить хочу, хочу печали…». Желанье («Отворите мне темницу…»). Кинжал. Пророк. Смерть поэта. «И скучно, и грустно...». Дума. Поэт. «Как часто, пестрою толпою окружен...». Тучи («Тучки небесные, вечные странники...»). Молитва («В минуту жизни трудную…»). «Не смейся над моей пророческой тоскою..». «Нет, не тебя так пылко я люблю…».

«Спеша на север издалека…». М. А. Щербатовой. «Есть речи – значенье…». Парус. Журналист, читатель и писатель. Воздушный корабль. Соседка. Благодарность. Завещание («Наедине с тобою, брат…»). «На севере диком стоит одиноко…». Бородино. Валерик. Узник. «Прощай, немытая Россия…». «Выхожу один я на дорогу...». «Когда волнуется желтеющая нива...». Утес. Сон («В полдневный жар…»). Тамара. Свиданье. Листок. Родина.

Мцыри. Демон. Песня про царя Ивана Васильевича. Тамбовская казначейша. Сказка для детей.

Маскарад. Вадим. Княгиня Лиговская. Кавказец. Герой нашего времени.

Н. В. Гоголь.

Вечера на хуторе близ Диканьки. Миргород. Петербургские повести (Невский проспект.Портрет. Нос. Записки сумасшедшего. Шинель).

Женитьба. Ревизор. Театральный разъезд. Развязка «Ревизора». Мертвые души (т. 1, 2). Выбранные места из переписки с друзьями.

А. И. Герцен.
Сорока-воровка. Кто виноват? Доктор Крупов. Былое и думы (главы по выбору).
Д. В. Григорович.
Петербургские шарманщики. Деревня. Антон-горемыка.

Навчальна та наукова література

1. Шеховцова Т. А. Історія російської літератури XIX століття (перша половина): навч.-методич. комплекс для студентів 2 курса філол. ф-ту. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. 56 с.
2. *Теплинский М. В., Султанов Ю. И*. Русская литература. Киев: Зодиак-Эко, 1996. 543 с.
3. *Фортунатов Н. М*. Історія російської літератури XIX століття. 2014. URL: https://stud.com.ua/38241/literatura/istoriya_rosiyskoyi_literaturi_xix_stolittya
4. *Фортунатов Н. М*. Історія російської літератури першої третини XIX століття. 2017. URL: https://stud.com.ua/135175/literatura/istoriya_rosiyskoyi_literaturi_pershoyi_tretini_xix_stolittya
5. *История* русской литературы XIX века: 1800 - 1830-е годы: в 2 ч. / под ред. В. Н. Аношкиной, Л. Д. Громовой. М: Владос, 2001.
6. История русской литературы XIX века. 40-60-е годы: учеб. пособие для вузов / под ред. В.Н. Аношкиной, Л.Д. Громовой. М.: Оникс, 2006.
7. *Kahn, A., Lipovetsky, M., Reyfman, I., Sandler, S.*. A history of Russian literature. Oxford University Press, 2018.
8. *Літературознавча енциклопедія*: У двох томах / Автор-укладач Ю.І.Ковалів. Київ, 2007.
9. *Чижевський Д. І.* Історія російської літератури XIX століття. Романтизм. Київ: Академія, 2009. 216 с.
10. *Мацапура В. І.* Украина в русской литературе первой половины XIX века. Харьков-Полтава: ПОИППО, 2001. 396 с.
11. *Манн Ю.В.* Русская литература XIX в.: Эпоха романтизма. М.: Аспект Пресс, 2001. або: Манн Ю.В. Поэтика русского романтизма. М.: Наука, 1976.
12. *Поддубная Р.Н.* О творчестве Пушкина 1830-х годов. Харьков: Основа, 1999.
13. *Поддубная Р. Н.* Современность классики: избр. тр. / сост. И. И. Московкина, Т. А. Шеховцова. Харьков: ХНУ имени В. Н. Каразина, 2015. 540 с.
14. *Лотман Ю.М.* Учебник по русской литературе. М.: Языки русской культуры, 2000.
15. *Лотман Ю. М.* В школе поэтического слова. Пушкин. Лермонтов. Гоголь. М.: Просвещение, 1988.
16. *Непомнящий В. С.* Поэзия и судьба. Над страницами духовной биографии Пушкина. М.: Сов. писатель, 1987.
17. Лермонтовская энциклопедия. М.-Л.: Изд-во «Сов. энциклопедия», 1981; 2000.
18. Гоголезнавчі студії: статті і дослідження. Вип. 1-11. Ніжин, 1996-2002.
19. Гоголезнавчі студії. Випуск I (18)- IX (26)**.** Ніжин, 2009-2020.
20. Гоголь – Україна – світ: колективна монографія / упоряд. О. М. Ніколенко. Київ: ФОП Лебедь, 2018. 204 с.
21. *Манн Ю.В.* Поэтика Гоголя. М.: Худож. лит., 1978.

Допоміжна література

1. *Мацапура В.* І. Українська тема в російській літературі 1800-1820-х років // Зарубіжна література в навчальних закладах. 2001. №11. С. 54-58.
2. *Сиповський В*. Україна в російському письменстві. 1801-1851. Київ, 1928. Ч. 1.

3. *Казарин В. П.* Украина и Россия – Гоголь и Пушкин // Мова і культура. Киев, 2004. Вып. 7. Т. 7. Ч. 2. С. 181-186.
4. *Томпсон Е.* Трубадури імперії: російська література і колоніалізм. Київ: Основи; 2006. 368 с.
5. *Etkind A.* Internal Colonization. Russia`s imperial Experience. Cambridge, 2011.283 p.
6. А. С. Пушкин : pro et contra : [Личность и творчество Александра Пушкина в оценке русских мыслителей и исследователей : антология] : в 2 т. [Электронный ресурс] / сост. Маркович В. М., Потапова Г. Е. – СПб. : Изд-во РХГИ, 2000. – Т. 1. – 712 с. ; Т. 2. – 704 с.
7. М. Ю. Лермонтов: pro et contra : Личность и творчество Михаила Лермонтова в оценке русских мыслителей и исследователей : антология / сост. Маркович В. М., Потапова Г. Е. СПб. : Изд- во РХГИ, 2002. 1078 с.
8. Н. В. Гоголь: pro et contra: Личность и творчество Н. В. Гоголя в оценке русских писателей, критиков, философов, исследователей : антология / сост., вступ. ст. С. А. Гончарова, коммент. Н. Н. Акимовой и К. Г. Исупова. Т. 1. СПб.: Изд-во РХГА, 2009. – 1040 с.
9. *Набоков В. В.* Комментарий к "Евгению Онегину" Александра Пушкина. -М.: Интелвак, 1999.
10. *Чижевський Д.І.* Історія української літератури. Тернопіль, 1994.
11. *Звиняцковский В. Я.* Николай Гоголь. Тайны национальной души. Київ: Ликей, 1994. 544 с.
12. *Набоков В. В.* Николай Гоголь //' Набоков В. В. Лекции по русской литературе. - М., 1996. - С. 31 -144.
13. \ *Антофійчук В.І., Нямцу А.Є.* Проблеми поетики традиційних сюжетів та образів у літературі. Чернівці, 1997.
14. *Бєляєва Н.В., Подденежна О.В.* Історія російської літератури XIX століття: навчально-методичні матеріали до курсу. Ч. І. К., 2017. 53 с.
15. *Бєляєва Н.В., Подденежна О.В.* Історія російської літератури XIX століття: навчально-методичні матеріали до курсу. Ч. ІІ. К., 2017. 58 с.
16. *Sobol V.* Haunted Empire: Gothic and the Russian Imperial Uncanny. Ithaca: Northern Illinois University Press, 2020.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Видання Інституту філології Київського національного університету ім. Т. Г.Шевченка: https://philology.knu.ua/nauka/vydannya/
2. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філологія». http://philology.karazin.ua/category/collections
3. http://www.ukrlib.com.ua
4. http://www.nbuv.gov.ua
5. http://imwerden.de/
6. НЛО. https://magazines.gorky.media/nlo